

Turista MAGYARORSZÁGON voltam

II. Mélység és magasság

Siklóst a vára tette híressé. Történetét 1294-ig vezeték vissza a krónikások. Bejáratánál mindenki feljegyezheti, mikor kié volt, mielőtt napjainkban a turisták végérvényesen elfoglalták volna. Nézzünk hát le a völgybe, a malterzagú, helyreállított lőrésen át, mint Zsigmond, nagy királyunk tette, amikor 1401-ben itt raboskodott. Felséges foglya rajta kívül nemigen volt a várnak. Alacsony sorból való annál több.

Zsigmond, ha a mélységbe lement, talán a szabadító sereget várta, mely érte jön. A fogoly jobbágy a házat kereste, vagy egy füstesfokot a környező falvak egyikében, ahol családja siratta. Zsigmond büszke volt, a jobbagy szegyenkezett, hogy él. Nézzük csak a vármúzeumban azokat a szobákat, ahol a régmúlt világ kínzóeszközait állították ki! Sokukat a rozsdá felig már megette, csak mellettük a felirat riaszt. Kaloda. Szegyenkö. Szegyenlarc. Börtönök. Ime a társadalmi problémák megoldásának legegyszerűbb módzatai. Szegény őseink! Ugyan miért kellett annyit szegyenkezniük? Mert ők voltak a nép?

Arcokon, szavakban, testtartásban keressék a szolgaság nyomait. Sokan vannak itt most is, ezen a szép vasárnap reggelen. Ünneplős országútra jutottunk, ime: öltözetek után itt ugyan meg nem mondja senki, hogy kinek mi a foglalkozása. Szikrázó fehér ing a férfiakon és majd mindegyiken sötét ruha. Könynyű kékség a nők szemében; a béke kedvessége. Futkározó gyerekek kimosdatva és rendre intve. A szolgaság érzetét milliók szemében az éhezés, meg a rossz ruha adja. Nem látok rossz ruhát, még viseltest is alig. A harmincon túli férfiak pedig úgy viselik gömbölyödő pocakjukat, mint nagy csatákban szerzett diadalok jelképét.

Vak Bottyán kurucai 1705-ben egy évig tartották a várat. Valamelyik építőipari vállalat már évek óta tartja: végzi a helyreállítás munkáját. Így külsőre is szemmel látható azonban, hogy nincsenek itt már kurucok, labancok még átvitt értelemben sem. Emberek vannak, akik a falépcsőkön felfelé áramlanak, ameddig csak fel lehet jutni, s a várfalak tetejéről végigtekintve a dombos, hegyes zöldbe borult messzeséget, úgy érzik magukat, mint akik a történelem csúcsára értek.

Nem jártam itt még soha. Pedig nyilvánvaló, hogy a történelmet nem elég könyvek lapjairól ismerni. Aki ezeket a régi-régi várakat nem ismeri, nem tekintette át a két szemével, milyen kilátás esik a múltból a jelen felé, az nem értheti a mélység és magasság kölcsönhatását az emberi érzelmekben, gondolatokban. Bizony úgy van az: minden nép viszi magával saját történelme súlyát; azt letenni nem tudja, ha akarná sem.

Befejezték a körzetesítést a bajai járásban

A bajai járásbelli Hercegszántó községben nyolcszáz ezer forintot költséggel kollégiumot rendeztek be. Negyven tanyai kisdiaáknak biztosítanak itt hétközi ellátást és nyugodt tanulási lehetőséget. A járásban ezelőtt — Bács-Kiskun megyében elsőként — befejezték valamennyi tanyai iskola felső tagozatának körzetesítését.

A hercegszántói kollégium felépítése része annak a tervszerű

Igy vagyunk saját emlékeinkkel is a hazáról. Voltak éveink, amikor annyi kétségbeesett embert, annyi fásultságot láttam innét nem messze, egy Szentlőrinc nevű községben, hogy utána napokig nem bírtam magam „összeszedni”, s azóta se mentem arra, félve az emlékek súlyától, amelyek pedig nagyon is prózai indítékhöz kapcsolódtak: a kötelező beszolgáltatáshoz, amelyről a mostani tizenkét éves gyerekek már azt se tudják, micsoda. Egy grádius volt ez is a történelem csúcsai felé. Csak annyiban érdekes ma már, amennyire korunk folyamatainak jobb megértését segíti.

A lőrés egy-egy téglalapnyi részt mutatnak a tájból. Az egyik ilyen „téglalap” a Harkány felé hullámzó, fénylő út, amerről jöttünk. Az estét Harkányfürdőn töltöttük, szálláshelyünkön, a bányászudülő vendégszobájában letáborozva, ahol kedves emberek szeretettel vártak és fogadtak. Az üdülő mellett az étteremben hangolt a zenekar, kövér felszolgáló nagy korsó habzó sörökkel szalagált fűgér az asztalok között. Az üdülő udvara, fürdőmedencéje aznapra elcsendesült már, csak itt-ott nyikordult a park hintapadjainak egyik-másika, jelezve, azon még ülnek, számolják talán a nyári égi csillagait, vagy csak fogják egymást, elfúló hangú szerelmesek.

Odabenn az üdülő épületében már lezajlott a vacsora. A presz-szórészen kávéztak, söröztek, valami tompított, nyugodt vidámsággal emberek, akiknek csak a kezükön látszott, hogy amikor nem itt vannak, minden erejükre szükség van, mert olyan a munkájuk. Kiöltözve vagy fényes pongyolában mindenik mellett a felesége, asszonyok, akiknek arcán, körmén jól mutat a rúzs, a lakk, de kicsit azért még idegenül hat, látszik nem szoktak még hozzá, talán jobb is.

Szétszéledt lassan mindenki. Kérdésünkre, hogy hová mehettek, azt válaszolta informátorunk: legtöbben az éjjeli strandra mentek, amely este 11-ig tart nyitva. Amilyen csöndes volt az üdülő, olyan féktelen ricsaj és felszabadult jókedv fogadott bennünket a strandon. Az öltözők hosszú kabinsoraiban, a vetkőzésben mindenki fogásokra rakja a ruhát, s viszi ki, ahol a hosszú csarnok pultjai mögött akasztják fel, az egész csarnok egyetlen hatalmas nyitott szekrény. Mindegyik kabin előtt várákok állnak, a pult és a kabinok közötti keskeny helyen akkora a zsúfoltság, hogy léoni is alig lehet. Az első pillanatban zavaró ez a majdnem meztelenség, aztán a hangosság, a zaj, de ingerültség nincs, talán kintől, a medence felől behallatszó szüntelen kacagás, visogás oldja fel ennyire a hangulatot.

A medencében hatalmas neonfények alatt hancurozik, játszik legalább ezer ember.

Labdákat dobálnak, kergetőznek, fejest ugrálnak, bukfencet hánynak a vízben. Egy férfi óriás, felfújott autóbelső hozott magával, most fölkapja fekete fürdőruhás barna hajú partnerét, s szertelenül ráteszi a tömlőre, majd az egésztest mindenestől felborítja. Őt-hat férfi odabent a vízben felágaskodva ugrik nagyokat, szeretnék elérni a kupola alsó vaspántját. Akinek sikerül, büszkén körülnéz. Milyen vidámságot tud árasztani a játszó felnőttek látványa!

Oththonosan érzik magukat. Viselkedésük természetességét ez okozza. Jó a víz, jó a nyár, jók a csillagok ilyenkor.

És újból az otthonosság: másnap reggel, mielőtt ide, a siklósi várhoz indultunk volna, s hatvanégyig számoltam a Harkányba érkező távolsági autóbuszokat, az egyik buszból kiszállt vagy negyven ember, csupa idős férfi, meg asszony, keményszárú csizmában a férfiak, feketében az asszonyok. Kis csomagjaikat szorongatva a kezükben, útjukat az út széle felé vették, be az árnyékot adó nyírfák közé. A pázsitra szépen leültek, s csomagjaikat kibontva elkezdtek falatozni nagy békességgel. A zöld pázsit, a fehér asztalkendőkön kirakott hazai, az üvegekben megcsillanó piros bor idilli hangulatot árasztott. Szinyei Merse híres képe, a „Majális” jutott az eszembe, nem tudom miért, hiszen azon a képen urak és hölgyek, nem pedig nénik és bácsik, parasztlak láthatók. Jelképnek éreztem azonban ezt is, mint annyi más ezen az utamon. Aki nyitott szemmel jár, tudja, milyen ez az érzés.

A történelem csúcsán, kiszögellési pontjain, a siklósi vár malterzagú lőrésai mellől hosszú életet kívántam minden pázsiton falatozó öregembernek. Velük is játszott eleget az élet, hadd játsszanak ők is, ráérősen, nagyra nyílt szemekkel.

Siklósról Máriagyűd felé vettük utunkat. Harkányban lelkünkre kötötték, hogy feltétlenül nézzük meg a nagy templomot, és mellette a Magyar-Bolgár Barátság Termelőszövetkezet új, reprezentatív pinceborozóját. Így együtt leírva profánul hangzik ez a két nevezetesség, ám a gyakorlatban a legtöbb turista ezt a két helyet keresi fel. És hát egy kis túlzással azt is állíthatjuk, hogy végig a történelemben így volt ez: a templom és a kocsmák között telt el az anyai, de annyi parasztságunk munka utáni élete végig az évszázadokon.

Szép, szép a templom. Magas boltíveivel, freskóival, népével, búcsúival. Ámde áhitatban ott lenni a pince mélye sem szükölködik. Értik ezt, akik értik. Mélység és magasság között engem csak az lepelt meg, mit mondott a felszolgáló kislány a pince átépítésének történetéről. Egyszerűen ismertette, hogy a tsz ezt a luxuskivitelű, gyönyörűen berendezett létesítményt teljesen saját erejéből hozta létre, így megspóroltak vagy hárommilliót, s a tényleges költséget egy-két év alatt behozták, mert a forgalom nagy. Dolgoztak itt ácsok és kőművesek, kovácsok és villanyszerelők, akik különben mind a tsz tagjai. Ilyen apró jelek is mutatják, hogy a falu ma nem egyenlő a parasztsággal.

Az átépítés másként nem is lehetne. Mert itt és másutt valóban mindent át kellett s kell építeni. Utat és régi várakat, pincéket s templomokat, hazája megújulása által, hogy újjászüljön a nép is. De azért akár mennyi a dolgunk, álljunk meg egyszer-egyszer gyönyörködni is. Van miben!

Kovács Imre

DELLA ROVERE TÁBORNOK

1945. június. A háború poklából mérhetetlen áldozatok árán kiszabadult Európa még temeti halottait. Fel-táruznak a tömegsírok, a fasizmus örült megszállottjainak bűnlajstroma nő. A gyász napjai úgy tűnik, soha nem érnek véget, már tudja a világ, hogy évek, évtizedek múlhatnak el, de az emlékezés, a tanulság nem halványulhat.

... A milánói székesegyházban koporsók hosszú sora vár beszentelésre. A koporsókban az alig egy évvel korábbi fassoli vérfürdő áldozatai pihennek. Hozzá-tartozók keserves zokogása tölti be a templomot. A koporsók elborítva virággal.

„Csupán egyetlen koporsóra nem hullott se rokonok könnye, se barátok virága. Valamelyest odább feküdt, külön a többiektől. Azt hiszem, én voltam az egyetlen, aki megállt előtte és rátett egy csokrot a dóm kapujában vásárolt krizantémokból. De megvallom, lopva csináltam, kissé félve attól, hogy meglátnak. Talán nem mindenki értette volna meg a kegyeletnek ezt a gesztusát Della Rovere tábornok iránt.

Fortebraccio Della Rovere hadtestparancsnok ökegyelmességét, Badoglio meghitt barátját és Alexander tábornok technikai tanácsadóját a németek pontosan egy esztendővel ezelőtt zárták a San Vittore börtön ötödik szárnyába. Liguriában fogták el, ahol egy angol tengeralattjáróról szállt partra, hogy átvegye a még megszállt Észak-Olaszországban az ellenállás vezetését.

Legalábbis így mondotta el nekem Ceraso börtönőr...”

Igy kezdődik a háború utáni olasz irónemzedék egyik kiemelkedően tehetséges képviselőjének, Indro Montanellinek elbeszélése, a

DELLA ROVERE TÁBORNOK

egy per tanúvallomása, amelyet jövő héttől kezdve folytatásokban közlünk lapunk hasábjain.

Hol és miben tévedett Ceraso, a börtönőr? Mi az, amit a börtön foglyai örök titokként magukkal vittek nyomorúságos tömegsírjukba? Hiszen csak kevesek számára adatott meg, hogy valóban nyomára jöjjenek ennek a fájdalmas és egyben felemelő titoknak, amely az emberi hősiesség gyönyörű történetévé növekszik az olvasó szeme előtt.

Klasszikus értékű alkotásában a méltán világhírű író, Indro Montanelli végig fokozni tudja a cselekmény feszültségét, amelynek magva történelmi tény. Mesteri módon bontja ki az egyéni tragédiák mélyén rejtőző morális győzelmet, amely hőssé tesz névteleneket, hazafivá olyan embereket, akik tegnap még nem láttak túl köznapi, kisszerű ügyeiken.

Az események gyűjtőpontjában

DELLA ROVERE TÁBORNOK

Legendás személyisége áll. Körülötte és mögötte a gyilkolás mesterségét kitanult SS-tisztek hiteles ábrázolása, a háború befejező szakaszában mégjobban elszabadult pusztító örület forgataga tombol. Számára is mérhetetlenül nehéz embernek maradni, becsületének ára: az élete. Ám ahogy telnek a börtönnapok, úgy növekszik mind nagyobbra társai szemében.

Miért teszik mégis külön a koporsóját a gyászünnepségen? Ki ez az ember? Miért van az, hogy csak egyetlen kis virágcsokorral egyvalaki vesz búcsút tőle, az aki tudja ki volt Della Rovere tábornok, akinek történetét jövőheti számunktól kezdve Gábor György fordításában adjuk közre.